

Javaslat

„Prof. Dr. Ujvárosi Miklós botanikus munkássága”

Települési Értéktárba történő felvételére

Készítette:

Husvéthné Szabó Judit

Móricz Pál Városi Könyvtár és Helytörténeti gyűjtemény

Benyújtotta:

Buczkó József

Igazgató

Hajdúnánás, 2016.11.17.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Móricz Pál Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Buczko József
Levelezési cím: 4080 Hajdúnánás, Bocskai utca 12-14. 4080
Telefonszám: 52/381-941
e-mail cím: konyvtarhnanas@fereemail.hu

I. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Prof. Dr. Újvárosi Miklós - a magyar agrobotanikai iskola megteremtője

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

- agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 természeti környezet turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Hajdúnánás

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési tájegységi megyei külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Életútja

Újvárosi Miklós 1913. január 25-én született Hajdúnánáson. Szülei földművesek voltak. Két gyermeket neveltek fel, Miklóst és öccsét, Sándort. A család helyzetét nehezítette az első világháború. Édesapját elvitték katonának s ez idő alatt a kis Miklós gyermekparalízis betegséget kapott. A bénulás következtében csak évek múltán tudott gép és bot segítségével járni. Ezért tanulmányainak egy részét magántanulóként kellett, hogy elvégezze. A gimnázium 5. osztályától már a hajdúnánási reálgimnázium rendes tanulója, 1932-ben érettségizik, majd beiratkozik a debreceni Tudományegyetem Bölcsészeti Karára, természetrajz-földrajz szakos hallgatónak. Az egyetem elvégzése igen komoly terheket ró rá, mert a család anyagi helyzete nem teszi lehetővé a bentlakást. Hajdúnánásról naponta jár be Debrecenbe, napi 14-16 órát van távol otthonról.

Akaratereje példátlan. A föld és a növények szeretetét a szülői házból hozta. Huszonegy évesen Hajdúnánás környékének növényzetét kutatja. Már harmadéves egyetemista korától az Egyetem Növénytan Intézetének gyakornoka. Gyakorlatot vezet, hallgatóként az alsóbb éveseknek – a professzor távollétében – előadásokat is tart. 1937-ben szerzi meg a középiskolai tanári oklevelét. 1938 januárjában növénytan fő-, állattan és geológia melléktárgyakból szigorló vizsgát tesz, „Hajdúnánás vegetációja és flórája” című dolgozatával bölcsészeti doktorátust szerez.

1939. március 1-től nevezik ki a Debrecen egyetemi fűvészkert gyakornokának. Ez időben előadásokat tart, gyakorlatokat vezet, botanikus kertet fejleszt.

1940-ben Kolozsvárra helyezik, az ottani botanikus kertbe kertészeti főintézőnek és tanársegédnek. Így növénytanai kutatásai a Hajdúság és a Tiszamente után az erdélyi területekre is áttevődnek. Több dolgozata jelenik meg az idő tájt. Kolozsváron nősül meg, feleségül veszi a nagynevű botanikus professzor Nyárádi E. Gyula leányát.

1944. szeptember 7-én kiűritési parancs érkezik. Minden ingóságát hátrahagyva feleségével és gyermekeivel menekülésre kényszerül. A Zala megyei Kehidára kerül, ahol a mezőgazdasági szakiskolában tanít. Itt is a család megélhetését biztosítva növénytanai kutatásokat is végez. 1946-ban a keszthelyi Mezőgazdasági Középiskolába majd az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kara Keszthelyi Osztályának Növénytan Tanszékére, gyakorlatok vezetésére kap megbízást. 1947-ben újra Debrecenben van, az Agrártudományi Egyetemre kerül adjunktusnak. Ekkor a természetes vegetációkutatástól a gyomnövénykutatás felé fordul. Intenzíven fog munkába és az FM pénzügyi segítségével tárja fel az akkori idők szántóföldi gyomproblémáit. Megjelenő dolgozatának címe: „Mi okozta a múlt évi 4,5 q-s búzatermést?”

1949-ben az MTA pallagi Növénytermesztési Intézetében kap állást. Itt veszi kezdetét az a nagyszabású kutatási tevékenység, amely az I. Országos Szántóföldi Gyomnövény felvételezést jelenti. 1950-ben hét hónapi terepmunkával 80 helyen végezte el munkatársai segítségével az első országos gyomnövény felvételezést. 1951-ben jelenik meg „Szántóföldi gyomnövényeink” című könyve, mely 212 fajt tárgyal. Felsőbb utasításra 1952-ben az Intézetet az akkor már kialakított botanikus kert növényanyagával együtt Martonvásárra telepítik. 1952-ben, Dr. Ujvárosi Miklósnak addigi munkássága elismeréséül az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága a „tudományok kandidátusa” címet ítélte oda. 1953 szeptemberében az MTA Botanikai Kutató Intézetébe, Vácrátóra helyezik. A háromgyermekes család vándorlása itt ér véget. Ujvárosi professzor a Budapesthez közeli községben 26 éven át alkotott, és 25 évig volt az Intézet tudományos igazgató helyettese, a botanikus kert vezetője. A múlt században gróf Vigyázó Sándor által épített, Jámbor Vilmos és Band Henrik által tervezett és kivitelezett angolparkból szívós munkával, munkatársaival létrehozta hazánk egyik legszebb botanikus kertjét. A világ közel 500 intézményével magcsere kapcsolatot alakított ki. Tovább folytatta gyomkutatásait. 1968/70. között elindult a II. Országos Szántóföldi Gyomfelvételezés is. 1965-től az MTA és az FM (MÉM) együttműködése alapján megkezdte a gyomspecialista szakemberképzést.

Elsőként Dr. Kádár Aurél, a későbbi miniszteri főtanácsos került hozzá a gyomismereti szakma elsajátítására. Majd 1967-től kezdetét veszi a Gyomismereti tanfolyami képzés.

Az itt végzett Megyei Növényvédelmi és Agrokémiai Állomásokon dolgozó szakmérnökök segítségével készülnek a további gyomcönológiai felmérések. 1973-ban jelennek meg életének legfőbb művei, a „Gyomnövények” és a „Gyomirtás”. E két könyv kutatásainak a szintézise. Ez évben megszerzi a mezőgazdasági tudományok doktora címet és „Állami Díj”-at kap.

Életében öt botanikus kert fejlesztésében játszott szerepet.

A vácrátóti botanikus kertet 1960-tól Tóth Imre címzetes egyetemi docens és Dr. Galántai Miklós kertészmérnökökkel fejlesztette. A gyűjtemény ma is „ékszere” a hazai botanikus kerteknek.

1979-ben ment nyugdíjba és 1981. augusztus 15-én, Budapesten hunyt el.

Egész élete – betegsége miatt – egy hatalmas küzdelem volt.

„Még csak megközelítőleg sincs fogalmam arról, hogy a rendelkezésemre álló erő és idő mennyi lehet, azt órákban, napokban, vagy hónapokban mérhetik-e? Nem gondolja senki, hogy betegen, fáradtan ilyen körülmények között életrajz írásába akarok fogni. Csupán arról van szó, hogy túlszűfolt, mindig rohanó életemben még a családomat, legjobb barátaimat sem értem rá tájékoztatni az életem legfontosabb, sorsdöntő eseményeiről sem, sokszor nem szolgáltam magyarázattal egyes célkitűzéseimről sem, amelyeknek pedig egy része csak részben, néha sohasem valósulhatott meg rajtam kívülálló okok következtében, ezért akik az eredeti célkitűzést nem ismerték talán értelmetlen kapkodásnak ítélték.” /dr. Ujvárosi Miklós/

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Tisztelettel kérjük a *Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba* történő besorolását, az alábbiak okán:

Nánás nagy szülöttje, Ujvárosi Miklós, akinek hallatlan akaraterije mindannyiunk előtt követendő példaként kell hogy álljon. Akinek nevét és munkáját egész életében bizalom és megbecsülés övezte. A nagy célok eléréséhez nemcsak lelkesedés, de kitartás és állhatatosság kell, kitartás, amelynek gyönyörű példáját Ujvárosi Miklós életében láthatjuk. Jó maga így gondolkodott, s életében is e szerint munkálkodott: „*Egy nap huszonnégy óra meg egy éjszaka, egy órában kettőt alszunk és így 18 órát lehet és kell dolgozni, ahhoz, hogy előre haladjunk!*”

Ujvárosi Miklós professzor nemcsak agrobotanikus volt, hanem botanikusként, illetve botanikus kerti szakemberként is nagyot alkotott. Szakcikkei és szakkönyvei alapvető munkák az e témában kutatók számára. Az Ő munkássága egészében véve jelentette a biológiai tudomány magas szintű művelését, a környezetvédelemhez pedig mintaszerű alapokat rakott le a gyomnövények életforma-rendszerének megalkotásával. Műveltsége, sokoldalúsága, hatalmas szakmai tudása, szigorú következetessége a kortársak és tanítványai előtt máig példaként áll. „*Tanítómesterünk szakmai tudásának önzetlen átadásával, emberi magatartásával, szakmai tekintélyével készítette a tanfolyamokon lévőket a minél nagyobb tudás elsajátítására. Sokszor, mint egy gondos szülő figyelt a felnőtt és diplomával rendelkező hallgatókra, biztatva őket a tanulásra. Ez az emberi magatartása és az iránta megnyilvánuló szeretetünk és rajongásunk jogosított fel bennünket a közvetlennek tűnő rövid név és megszólítás, a „Miklós bácsi” használatára.*” / Dr. Kádár Aurél/

Sokoldalúságát mutatja, hogy Ő szervezte meg a vácrátóti nyári hangversenyeket is, mivel a zenét, a művészeteket ugyancsak kedvelte. Ezenkívül számos helyi és országos testületnek is tagja volt, társadalmi aktivitása is példás.

Kitüntetései:

- 1973 – Állami díj III. fokozata
- 1975 – a Magyar Tudományos Akadémia 150. éves fennállásának emlékérmé
- 1976 - „Szocialista Kultúráért” kitüntetés
- 1980 – Munka Érdemrend arany fokozata
- Hajdúnánás Város Díszpolgára (posztumusz, 2013)

Munkái:

- Kalászos vetéseink a növényzozociológiai felvételezés tükrében 1947-ben. 1948.
- Fontosabb szántóföldi gyomnövényeink. Bp., 1951.
- Országos kukoricakapálási kísérletek eredményei
- A gyomnövényzet ökológiai viszonyai és összetétele a szántóföldi termőhelyeken. Bp., 1971.
- Gyomnövények . Bp., 1973.
- Gyomirtás . Bp., 1973.
- Kertismertető. A Magyar Tudományos Akadémia Botanikus Kutatóintézetének Botanikus Kertje. Vácrátót, 1979.
- Mi okozta a múlt évi 4,5 q-ás búzatermést? Debrecen, 1948.
- Két veszedelmes homoki gyomról. Debrecen, 1948.
- Harc a gyomok ellen. Debrecen, 1948.
- Szántóföldi gyomnövényeink életfeltételei. Debrecen, 1948.
- Növényzozociológiai tanulmányok a Tiszamentén. Debrecen, 1940.
- Hajdúnánás vegetációja és flórája. Debrecen, 1937.
- Összehasonlító gyomnövényzet-vizsgálatok kalászos vetésekben, tarlókon és tarlókántásokon. Bp., 1950.
- Kukoricavetések gyomnövényzetének vizsgálata az ország 10 határában. Bp., 1966.
- A búzavetések gyomnövényzete. Bp., 1961.
- A kukoricavetések gyomnövényzetének összetétele. Bp., 1958.
- A szántóföldi asszociációk új értelmezése. Bp., 1954.
- A gyomnövényzet ökológiai viszonyai és összetétele a szántóföldi termőhelyeken. Bp., 1971.
- A kukoricavetések tavaszi és nyári gyomnövényzetének összehasonlítása. In.: Növényvédelem, 1966. 2. sz. p. 49-65.
- Gyomnövényvizsgálatok hungazinnal gyomirtott kukoricavetésekben. In.: Agrártudományi közlemények, 1969. 1-2. sz. p. 1-18.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

- Ujvárosi Miklós (1913-1981) életútja és munkássága a hazai szántóföldi gyomnövényzet kutatásában = Kitaibelia. VII. évf. 2. sz. p. 103 – 107
- Pest megyei Hírlap, 1987. szept. 7. p. 5.
- Növényvédelem, 1981. 9. sz. p. 410.
- Ujvárosi Miklós önéletrajza
- Emlékezés dr. Ujvárosi Miklós születésének 75. évfordulója alkalmából. 1988. 02.12.
- Hajdú-Bihari Napló, 1988. 02. 13.
- Hajdúnánási Fórum, 1988. 04.05.
- Hajdúnánási Fórum, 1981. 12. 05.

<http://gyomostarsasag.hu/dr-ujvarosi-miklos>

https://www.posta.hu/belyeg/belyegeink/ujdonsagok/ujvarosi_miklos

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. *Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja:*

Ujvárosi Miklós szülőháza a Kossuth u. 29.

*Osztálykép 1928-ból
Ujvárosi Miklós a második sor negyedik szereplője*

dr. Ujvárosi Miklós szüleivel és öccsével 1937-ben

*Az anyai ágról a „Szabó család” a szülői ház előtt
dr. Ujvárosi Miklós a kép jobb szélén áll feleségével*

A Magyar Posta alkalmi bélyeg kibocsátással köszöntötte dr. Ujvárosi Miklós botanikus születésének 100. évfordulóját. A 2013. február 5-én forgalomba kerülő bélyegen Prof. Dr. Ujvárosi Miklós portréja mellett búzavirág látható, utalva arra, hogy a professzort a szántóföldi gyomnövény-társulások szakértőjeként tartja számon a tudományos élet. A bélyeget Székely Kálmán grafikusművész tervezte.

*dr. Ujvárosi Miklós emlékoszlop
Hajdúnánás, Szeles tér*

Ujvárosi Miklós emléktábla szülőházának falán

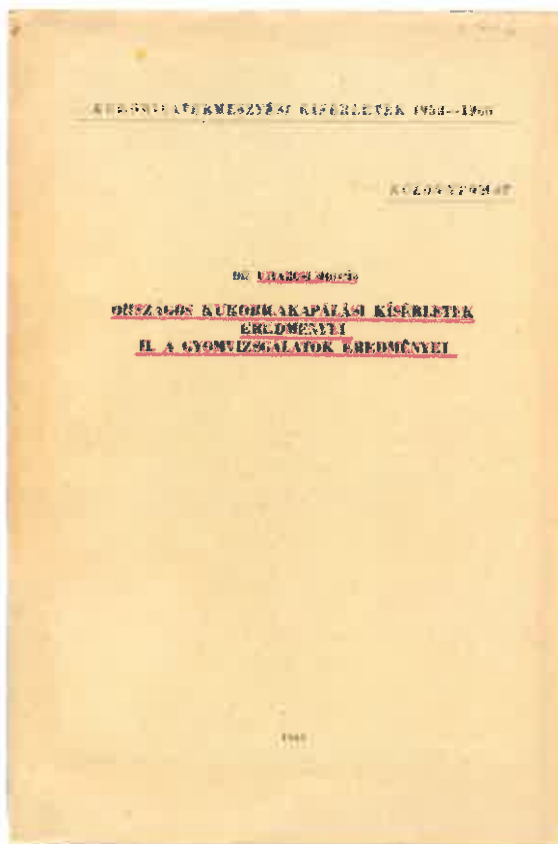

*A Magyar Agrártudományi Egyesület Növényvédelmi Társaság
emlékérmét nevezett el róla.*

Munkájának, a gyombiológiai iskolának folytatásaként tanítványai 1984-ben megalakították a Dr. Ujvárosi Miklós Gyomismereti Társaságot.

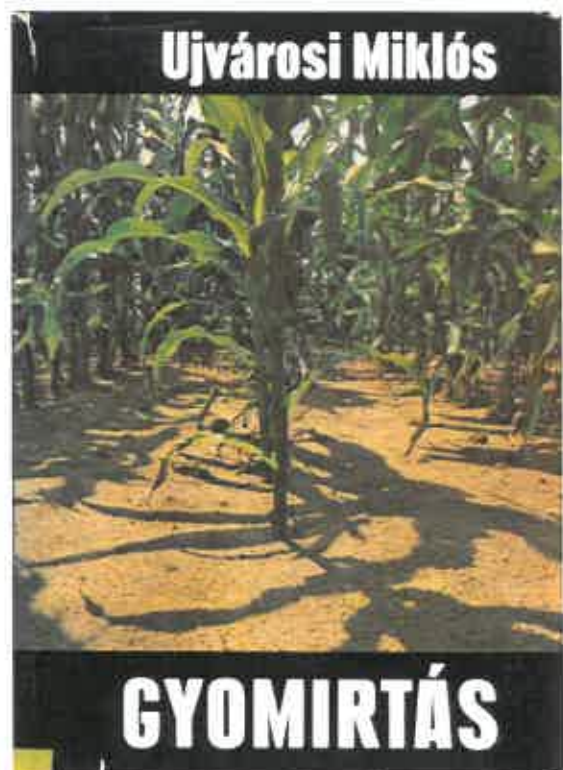
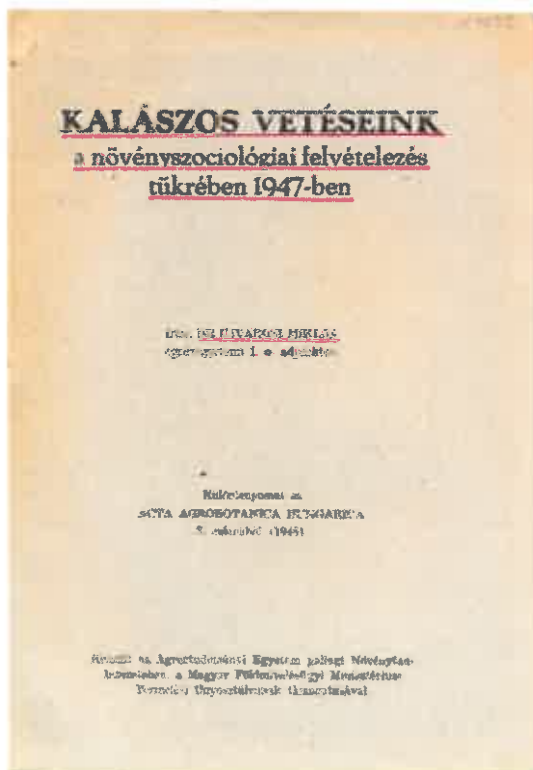

DR. UJVÁROSI MIKLÓS

MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMÉZÉSÜGYI MINISZTERIUM

2. *A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:*

3. *A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:*